

LITERATUURLIJST
Vocvo-infotheek
2016

Reserveren via
[Webcatalogoog](#)

Literatuurlijst

Wederzijdse doorstroom tussen CBE, CVO en VDAB

Inhoud

Achtergrondliteratuur

Een selectie van items aanwezig in de Vocvo-infotheek.

Artikelen en e-documenten kun je opvragen – we sturen deze digitaal door.

- Druk op de **BLAUWE titel** en je komt in de [Vocvo-webcatalogus](#):
 - meer informatie over het document
 - de mogelijkheid om het document op te vragen

[Inhoud](#)

- [12 scenario's van warme overdracht](#)
- [Project doorstroom](#)
- [Project Doorstroom - Modeltraject ondersteuning PBD / Vocvo](#)
- [3voor1](#)
- [Behoeftedetectierapport : Vlaanderen](#)
- [Beknopt rapport van de resultaten van de enquête naar behoeften en randvoorwaarden van volwassenen inzake opleiding en vorming.](#)
- [Beroepsgerichte basiseducatie](#)
- [Beroepsgerichte basiseducatie : een werkboek om doelen en inhoud af te bakenen](#)
- [Beroepsgerichte basiseducatie voor semi-analfabeten](#)
- [Blended learning : een aangewezen leerweg voor laaggeschoolde volwassenen ?](#)
- [Blijf bij met de HTNO-databank ! Nieuwe oogst onderzoek Nt2-onderwijs](#)
- [De G-coach aan het werk in opleidingen en op de werkvloer : een kijk op 8 proefprojecten én op de toekomst](#)
- [De G-Coach - geïntegreerde geletterdheidstraining in beroepsopleidingen : rapport](#)
- [Een brug te ver ? : eindrapport project doorstroom Nederlands tweede taal basiseducatie - volwassenenonderwijs](#)
- [Een brug tussen basiseducatie en onderwijs : sociale vaardigheden met als finaliteit sociale redzaamheid](#)
- [Geletterdheid : docsite](#)

- [Factoren die de drop-out in het tweedekansonderwijs in Vlaanderen beïnvloeden : een kwantitatief onderzoek](#)
- [Gülisar, een geval apart? Obstakels in het NT2-leerproces](#)
- [Het Taalonderwijs Nederlands Onderzocht. Wat leert de HTNO-databank ons over het NT2-volwassenenonderwijs](#)
- [Informeel leren in het formele volwassenenonderwijs : exploratief onderzoek naar ervaringen van laaggeschoolde deelnemers](#)
- [Is het wat je weet, of is het wie je kent ? - een literatuurstudie naar de relatie tussen sociaal kapitaal, levenslang leren en werken](#)
- [KIK - Kansengroepen in kaart : laaggeschoolden op de Vlaamse Arbeidsmarkt](#)
- [Leerwinst als kwaliteitsindicator: een haalbare kaart of een brug te ver?](#)
- [Leren werkt !](#)
- [Leren Werkt ! Een nieuwe tweedekansleerweg voor laaggeschoolde werkzoekenden](#)
- [Meer dan een taalachterstand : coaching in de privéles Nt2](#)
- [Modularisering en ongekwalificeerd schoolverlaten](#)
- [Motivatie, participatie en levenslang leren](#)
- [NODO+ Vdab](#)
- [OP\(-\)MAAT. Een onderzoek naar de behoeftedekkendheid en de behoeftegerichtheid van het NT2-aanbod in Vlaanderen](#)
- [OP\(-\)maat - Een onderzoek naar de behoeftedekkendheid en de behoeftegerichtheid van het Nt2-aanbod in Vlaanderen](#)
- [Op weg naar werk : een voorbeeldmatige uitwerking van een traject Professionele Redzaamheid Ongekwalificeerd voor oud- en nieuwkomers + bijlagen](#)
- [Opleiden en leren van laaggeschoolden in Nederland](#)
- [Project Geletterdheid beschrijving van geïntegreerde of duale trajecten in samenwerking tussen CVO en CBE \(intern document\)](#)
- [Project Geletterdheid CBE en CVO naar een model voor samenwerking \(intern document\)](#)
- [Project Geletterdheid detectie van leerhinder cursistvolgfiche \(intern document\)](#)
- [Project geletterdheid : Geletterdheid als sleutel tot verder leren. Jaarrapport. Projectjaar 2005-06](#)
- [Project Geletterdheid Piazza een open leercentrum voor volwassenen \(intern document\)](#)
- [Project Geletterdheid screenen en plaatsen van cursisten ICT in een passend leertraject \(intern document\)](#)
- [Project Leren werkt](#)
- [Een project van CBE Open School Antwerpen, Inloopteam Pothoek, OCMW Antwerpen : Taalbubbels](#)
- [Project werkzoekenden gescreend op geletterdheid krijgt internationale erkenning](#)
- [Schoolverlatersrapport VDAB : Geef je opleiding een STEM](#)
- [Sleutelcompetenties. Bouwstenen voor leren en leven](#)
- [Een soepele overgang naar CVO : doorstroommodule herwerkt](#)
- [Stevig in de Steigers - Iedereen kan coachen !](#)
- [Talenten in het onderwijs een roadmap als reisgids](#)
- [Towards a basic qualification for all in the EU : a social, educational and economic agenda](#)
- [Training van laagopgeleiden in Nederland : de rol van economische prikkels en HRM](#)
- [Traag is anders : methodieken om te werken met anderslerenden binnen basiseducatie](#)
- [Tweedekansonderwijs keert kansen definitief](#)
- [VDAB - competent](#)
- [Veranderingen in de baankansen van laagopgeleiden in Nederland](#)
- [Vormen van Nederlands leren door volwassenen in Vlaanderen. Een explorerend onderzoek naar aanbod en samenwerking](#)
- [Van bezieling tot beweging : de waarderende benadering toegepast - een praktijkboek voor begeleiders en verantwoordelijken in de sociaal-profit - VUURwerkt met talent toekomst maken](#)
- [Vuur werkt : met talent toekomst maken](#)
- [Vuurwerkt](#)
- [Weet je wat ik wil leren ? Efficiënte leervraagdetectie bij laaggeletterden. Deel 1 Productverslag](#)
- [Zeven vragen over taakgericht onderwijs \(en een poging tot antwoord erop\)](#)
- [Zorgmap TKO Antwerpen](#)

[Heb je nog vragen?](#)

c:vocv:13410

[12 scenario's van warme overdracht](#)

Brussel : Stuurgroep volwassenenonderwijs, 2015. - 15 p.

Samen uitgegeven met: Project Doorstroom - Modeltraject ondersteuning PBD/Vocvo. - Brussel, 2015

Samen uitgegeven met: Project doorstroom. - Brussel, 2015

Voor mensen met minder geletterdheidsvaardigheden is het niet evident om een opleiding in het secundair volwassenenonderwijs aan te vatten en succesvol af te werken. Leren is voor hen niet vanzelfsprekend omdat ze vaak over onvoldoende competenties beschikken om zelfstandig informatie te verwerven, te verwerken en gericht te gebruiken. Ze kunnen vaak moeilijker met taal, cijfers, grafische gegevens en ICT omgaan. In de basiseducatie kunnen volwassenen deze competenties bijspijkeren. Het blijkt voor veel mensen een serieuze klus om vooruitgang te boeken. Overstappen naar een opleiding in het secundair volwassenenonderwijs is dus zeker niet altijd evident omdat de genoemde competenties in veel opleidingen zonder veel haperingen moeten kunnen ingezet worden en men ervan uitgaat dat cursisten ze voldoende verworven hebben.

Om lagergeletterde cursisten in het secundair volwassenenonderwijs alle kansen te geven, is het belangrijk geletterdheidsdrempels naar en in opleidingen weg te werken en deze cursisten voldoende te ondersteunen in het volwassenenonderwijs. De opleidingen van de basiseducatie hebben tot doel de geletterdheid van cursisten te verhogen. De basiseducatie heeft dan ook heel wat expertise op dit terrein kunnen opbouwen. Een goede samenwerking tussen centra voor basiseducatie en centra voor volwassenenonderwijs zorgt voor inzet en delen van deze expertise en een doorstroom van cursisten in twee richtingen. Een verkenning in de basiseducatie van de samenwerkingspraktijken tussen centra voor basiseducatie en centra voor volwassenenonderwijs (voorjaar 2012) levert daarvoor inspiratie. Op diverse plaatsen in Vlaanderen vinden centra voor basiseducatie en centra voor volwassenenonderwijs elkaar reeds langer en nemen ze initiatieven waardoor cursisten de overstap maken en de nodige ondersteuning krijgen.

De Projectgroep Geletterdheid van de Stuurgroep Volwassenenonderwijs stelt op basis van deze praktijkverkenning 12 scenario's van warme overdracht voor waaruit centra kunnen kiezen naargelang de omstandigheden en de mogelijkheden.

[c:vocv:13409](#)

[Project doorstroom](#)

Brussel : Stuurgroep volwassenenonderwijs, 2015. - 138 p.

Samen uitgegeven met: 12 scenario's van warme overdracht. - Brussel, 2015

Samen uitgegeven met: Project Doorstroom - Modeltraject ondersteuning PBD/Vocvo. - Brussel, 2015

Het project doorstroom heeft tot op heden volgende producten gerealiseerd: Visie op doorstroom en overzicht van knelpunten en oplossingen In dit document zijn ook de fiches opgenomen die bestaande praktijken beschrijven.

[c:vocv:13411](#)

[Project Doorstroom - Modeltraject ondersteuning PBD / Vocvo](#)

Brussel : Stuurgroep volwassenenonderwijs, 2015. - 7 p.

Samen uitgegeven met: Project doorstroom. - Brussel, 2015

Samen uitgegeven met: 12 scenario's van warme overdracht. - Brussel, 2015

Modeltraject SNPB / Vocvo voor de ondersteuning van doorstroom-acties: betreft een ontwerp, dat nog bekrachtigd moet worden. SNPB / Vocvo communiceren welke initiatieven ze in 2014-2015 nemen ter ondersteuning van de centra.

c:vocv:13064

3voor1

In: <http://www.3voor1.be/3voor1>

VDAB, onderwijs en Syntra West bieden gezamenlijke opleidingen aan. Sinds 2000 bundelen VDAB en onderwijs hun krachten om opleidingen op elkaar af te stemmen, wederzijds te erkennen en gezamenlijk te organiseren. In 2013 sprong ook Syntra West op de kar, 3voor1 was hiermee een feit.

Dankzij de samenwerking tussen VDAB, onderwijs en Syntra West kunnen laaggeschoolde volwassenen in een kortere tijd een diploma behalen én een knelpuntberoep leren (knelpuntberoepen zijn jobs waarnaar veel vraag is op de arbeidsmarkt en moeilijk ingevuld geraken). De samenwerking tussen de partners zorgt er voor dat opleidingsmodules wederzijds erkend worden en dus vrijstellingen opleveren. Ook de verworven competenties uit eerdere werkervaringen kunnen erkend worden. Met 3voor1 maken VDAB, Syntra West en Onderwijs samen werk van diploma's én een duurzame tewerkstelling voor volwassenen.

c:vocv:4886

Behoeftedetectierapport : Vlaanderen

[auteur] Schatteman, Paul ; [auteur] De Smet, Piet. - Brussel : Administratie Werkgelegenheid - Edufora, 2001. - 125 p.

De Edufora zijn door de Vlaamse regering opgestart om in het brede landschap van de publiek gefinancierde volwasseneneducatie in Vlaanderen meer samenwerking en coördinatie te realiseren, maar ook om het aanbod van de opleidingsverstrekkers meer behoefte- en vraaggericht te maken.

Wat hier voorligt, is een eerste poging om de educatieve vraag in Vlaanderen in beeld te krijgen. Voor een volledig afgewerkt totaalbeeld waren de middelen, de tijd en de beschikbare onderzoeksexpertise te beperkt. Er is geopteerd voor een eerder inductieve werkwijze, waarbij elk van de 13 Edufora eigen inhoudelijke of methodologische accenten legde, zodat deze moeilijk grijpbare maatschappelijke realiteit vanuit diverse invalshoeken en standpunten belicht wordt.

Educatieve behoeften van kansengroepen als laaggeschoolden, kansarmen, ouderen, gedetineerden, allochtonen en behoeften rond thema's als vorming in arbeidsorganisaties en Nederlands als tweede taal krijgen speciale aandacht in dit syntheserapport.

c:vocv:7302

Beknopt rapport van de resultaten van de enquête naar behoeften en randvoorwaarden van volwassenen inzake opleiding en vorming.

[auteur] Coppieters, Martine ; [auteur] Huet, Kathleen. - Brussel : Administratie Werkgelegenheid - Edufora, 2001. - 38 p.

De Edufora zijn door de Vlaamse regering opgestart om in het brede landschap van de publiek gefinancierde volwasseneneducatie in Vlaanderen meer samenwerking en coördinatie te realiseren, maar ook om het aanbod van de opleidingsverstrekkers meer behoefte- en vraaggericht te maken. Wat hier voorligt, is een eerste poging om de educatieve vraag in Vlaanderen in beeld te krijgen.

Voor een volledig afgewerkt totaalbeeld waren de middelen, de tijd en de beschikbare onderzoeksexpertise te beperkt. Er is geopteerd voor een eerder inductieve werkwijze,

waarbij elk van de 13 Edufora eigen inhoudelijke of methodologische accenten legde, zodat deze moeilijk grijpbare maatschappelijke realiteit vanuit diverse invalshoeken en standpunten belicht wordt. Educatieve behoeften van kansengroepen als laaggeschoolden, kansarmen, ouderen, gedetineerden, allochtonen en behoeften rond thema's als vorming in arbeidsorganisaties en Nederlands als tweede taal krijgen speciale aandacht in dit syntheserapport.

[c:vocv:3557](#)

[Beroepsgerichte basiseducatie](#)

[auteur] Vienne, Sammy. - ISSN 0779-94924 - 1998.

In: Van A tot Z. - Jrg. 6 (1998), nr. 4 (oktober), p. 16-18

Drie op vier langdurige werklozen in Vlaanderen zijn laaggeschoolden. In opvolging van de Europese richtsnoeren wil de Vlaamse regering meer werkzoekenden begeleiding en opleiding aanbieden. Niet alleen de beroepsbekwaamheid speelt een rol voor tewerkstellingskansen. Goed kunnen communiceren, rekenen en sociale vaardigheden zijn daarbij ook essentieel. De basiseducatie kan zich inschakelen in projecten om laaggeschoolden te begeleiden naar werk of opleiding.

Deze beroepsgerichte basiseducatie is niet altijd even bekend. Sammy Vienne, medewerker van het VOCB, licht toe.

[c:vocv:2345](#)

[Beroepsgerichte basiseducatie : een werkboek om doelen en inhouden af te bakenen](#)

[auteur] Vienne, Sammy. - ISBN 90-74040-17-9 - Antwerpen : Vlaams Ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie (VOCB), 1996. - 81 p.

Deze publicatie moet houvast bieden om doelen en inhouden van beroepsgerichte cursussen basiseducatie goed te profileren en af te bakenen. In het eerste deel worden visie en achtergronden geschetst over de rol en de bijdrage van de basiseducatie in het kader van opleiding en tewerkstelling van laaggeschoolden.

Het tweede deel is opgevat als een werkboek, waarin een stappenplan wordt uitgewerkt om tot een goede invulling te komen van een cursus basiseducatie in het kader van opleiding of werk. Bij iedere stap wordt informatie gegeven en worden hulpmiddelen en praktijkvoorbeelden aangereikt. Een bijlage biedt een overzicht van beroepsgerichte sociale kennis en vaardigheden.

[c:vocv:3223](#)

[Beroepsgerichte basiseducatie voor semi-analfabeten](#)

[auteur] Vienne, Sammy. - ISSN 0779-94924 - 1998.

In: Van A tot Z. - Jrg. 6 (1998), nr. 3 (juni), p. 3-4

BASIC is de naam van een Europees project over beroepsgerichte basiseducatie voor semi-analfabeten. Het maakt deel uit van het Socrates-programma onder leiding van de Volkshochschule Bielefeld, met als partners: Regio-college Zaandam (Nederland), Centre d'Educacio La Verneda (Barcelona) en het Vlaams Ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie.

[c:vocv:9125](#)

[Blended learning : een aangewezen leerweg voor laaggeschoolde volwassenen ?](#)

[auteur] De Bondt, Ghislain. - Brussel : Vrije Universiteit Brussel, 2010. - 62 p.

Scriptie master in de agogische wetenschap

In Blended learning: een aangewezen leerweg voor laaggeschoolde volwassenen? presenteert Ghislain De Bondt enkele bevindingen uit zijn onderzoek naar de manier waarop Oost-Vlaamse cursisten met een elektronische leeromgeving (ELO) hebben gewerkt. Zijn speciale belangstelling gaat daarbij uit naar de mogelijkheden van blended learning voor laagopgeleide volwassenen.

Op basis van dit onderzoek heeft de Oost-Vlaamse organisatie voor centra voor basiseducatie besloten om meer te investeren in blended learning.

[Download hier](#)

c:vocv:13316

[Blijf bij met de HTNO-databank ! Nieuwe oogst onderzoek Nt2-onderwijs](#)

[auteur] Padmos, Tineke ; [auteur] Van Nuffel, Helena ; [auteur] Giezenaar, Ghislaine ; [auteur] Ernestus, Mirjam ; [auteur] Dilmans, Mirte. - ISSN 1381-8201 - 2016.

In: Les. - Jrg. 34 (2016), nr. 199 ; p. 3-6

- Wat bepaalt of een Nt2-spreker een boodschap met succes kan overbrengen?
- Waarom hebben Nt2-leerders vaak moeite met de Nederlandse vervoegingen?
- Hoe leren laaggeletterde Nt2 leerders lezen en schrijven?
- Moet je alle uitspraakfouten van je cursisten verbeteren?
- Hoe denken Nt2-docenten over hun job?

De antwoorden op deze en nog veel meer vragen zijn te vinden in de recente update van de HTNO-databank van de Nederlandse Taalunie. Voor wie de HTNO-databank nog niet kent: deze online bron maakt deel uit van de site Taalunieversum en bevat korte samenvattingen van wetenschappelijk onderzoek naar het taalonderwijs Nederlands, van basis- tot volwassenen onderwijs. Doel van de databank is een brug te slaan tussen onderzoek en onderwijs.

c:vocv:11623

[De G-coach aan het werk in opleidingen en op de werkvloer : een kijk op 8 proefprojecten én op de toekomst](#)

- Brussel : Vlaamse overheid - Departement Onderwijs en Vorming, 2012. - 320 p.

In 2010-2011 zetten acht Centra voor Basiseducatie een G-coach in bij een partnerorganisatie. De contexten waren uiteenlopend: verschillende beroepsopleidingen van de VDAB, beroepsgerichte opleiding in de gevangenis, onthaalopleidingen personeel Stad Gent, opleiding kamermeisjes, webplusmedewerkers in een kringloopwinkel, opleiding polyvalent verzorgende/begeleider in de kinderopvang, werkervaringsproject. De acht proefprojecten worden in de schijnwerpers gezet: hoe werken de G-coaches geïntegreerd aan geletterdheid? Ze vertellen vanuit hun praktijk over hun aanpak en didactiek. De focus ligt op het werk met cursisten en op de samenwerking met de partner in de opleiding.

c:vocv:8555

[De G-Coach - geïntegreerde geletterdheidstraining in beroepsopleidingen : rapport](#)

[auteur] Vienne, Matthias ; [auteur] D'Haene, Heidi ; [auteur] Goris, Judith. - Brussel : Departement Onderwijs en Vorming. Afdeling Strategische Beleidsondersteuning, 2009. - 80 p.

Samen uitgegeven met: De G-Coach - geïntegreerde geletterdheidstraining in beroepsopleidingen : stappenplan / Vienne, Matthias. - Brussel, 2009

In dit rapport wordt verslag gedaan van de ontwikkeling van een didactisch concept voor geïntegreerde geletterdheidstrainingen in beroepsopleidingen. De studie kadert in het Plan Geletterdheid Verhogen (2005) en gebeurde in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Werk en Sociale Economie.

c:vocv:7593

[Een brug te ver ? : eindrapport project doorstroom Nederlands tweede taal basiseducatie - volwassenenonderwijs](#)

[auteur] Van Eycken, Annemie. - Mechelen : Vlaams Ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie (VOCB), 2007. - 27 p.

Het VOCB startte in het voorjaar 2006 een gemengde projectgroep van lesgevers Nederlands tweede taal (NT2) uit de basiseducatie en uit de centra voor volwassenenonderwijs (CVO). In de centra voor basiseducatie (CBE) ervaart men dat weinig NT2-cursisten geïnteresseerd zijn in doorstroom. Toch heeft men de opdracht om de doelen in voldoende mate te realiseren zodat een mogelijke aansluiting op een vervolg niet in het gedrang komt. Aan de andere kant staan de centra voor volwassenenonderwijs (maar ook andere onderwijs- en opleidingsverstrekkers) voor de uitdaging om cursisten met minder leercompetenties op een aangepaste manier te begeleiden.

[Download hier](#)

c:vocv:2474

[Een brug tussen basiseducatie en onderwijs : sociale vaardigheden met als finaliteit sociale redzaamheid](#)

[auteur] Spriet, Monique. - Diksmuide : Centrum Basiseducatie, 1995. - 21 p.

ill. ; 30 cm

Met bijl. en lit. opg.

In reeks: Rapportage experimentele bijscholing basiseducatie

c:vocv:10239

[Geletterdheid : docsite](#)

In: <http://www.geletterdheid.be/>

Projecten rond(laag)geletterdheid - Met betrekking tot het thema (laag)geletterdheid heeft het CTO (in opdracht van het Departement Onderwijs) de afgelopen jaren een reeks van innovatieve projecten uitgevoerd o.a.: Studie naar de haalbaarheid van een doelmatig gebruik van een screeningsinstrument voor geletterdheid (i.s.m. HIVA en VOCB) Voorstudie screening laaggeletterdheid (i.s.m. Cito) Geïntegreerde geletterdheidtrainingen in beroepsopleidingen (i.s.m. met Centrum voor Basiseducatie Leuven-Hageland) G-factor: ontwikkeling van een brochure en website over geletterdheid op de werkvloer (i.s.m. HIVA) Momenteel lopen de volgende projecten: (2011-...) G-kracht: coachingstraject geïntegreerd werken rond geletterdheid in beroepsrichtingen (BSO, TSO) (in het kader van het project 'Taal en onderwijskansen' in opdracht van het Departement Onderwijs) Ontwikkeling van een screeningsinstrument voor laaggeletterdheid (vervolgonderzoek) (i.s.m. Cito; in opdracht van het Departement Onderwijs) "Gelaarsd, gespoord en geletterd": de ontwikkeling van wetenschappelijke/academische geletterdheid in de lessen Nederlands van de derde graad van het ASO en TSO (met financiering van het Aanmoedingsfonds, K.U.Leuven)

c:vocv:11903

[Factoren die de drop-out in het tweedekansonderwijs in Vlaanderen beïnvloeden : een kwantitatief onderzoek](#)

[auteur] Boden, Eveline. - ISBN 90-5550-338-X - Antwerpen : Universiteit Antwerpen, 2010. - 101 p.

Scriptie Master in de Opleidings- en onderwijswetenschappen

Het doel van het Tweedekansonderwijs is volwassenen die hun diploma secundair onderwijs niet op zak hebben, een tweede kans te laten grijpen. Ze kunnen door middel van een flexibel modulair systeem een opleiding volgen om zo alsnog een diploma secundair onderwijs te

behalen. Toch is het opmerkelijk dat ook in het Tweedekansonderwijs een aantal mensen ongekwalificeerd uitstromen. Voor hen is dit al een tweede keer dat ze uitvallen, misschien nu voorgoed. Om dit probleem aan te pakken, is er nood aan meer bagage. Inzicht in de redenen waarom mensen ongekwalificeerd uitstromen in het Tweedekansonderwijs, kan leiden tot nieuwe beleidsprioriteiten in de verscheidene Centra voor Volwassenenonderwijs.

Er blijkt nog niet veel onderzoek naar verricht te zijn. Slechts twee onderzoeken, die dateren uit de jaren '80, handelen specifiek over ongekwalificeerde uitstroom in het Tweedekansonderwijs. Ondanks het feit dat de context erg verschilt van de huidige context, dienen deze onderzoeken als basis in het tot stand komen van dit onderzoek.

[Download hier](#)

c:vocv:6862

[Gülisar, een geval apart? Obstakels in het NT2-lerproces](#)

[auteur] van de Craats, Ellen. - ISSN 1571-13512 - 2006.

In: Alfa-nieuws. - jrg. 9 (2006), nr. 2 ; p. 18-23

Het is eerder regel dan uitzondering dat laagopgeleide leerders met slechts (enkele jaren) basisschool langzaam vorderen. NT2-niveau 2 halen (of A2 van het Raamwerk NT2) binnen de tijd die de inburgering toestaat, is niet iedereen gegeven. Wat zijn de oorzaken van dit langzaam leren en waar liggen de grote struikelblokken?

Ineke van de Craats volgde gedurende 15 maanden twee groepen waarvan één groep cursisten volgens hun docenten stagneerders of zeer langzame taalleerders waren, en de andere groep cursisten niet. In dit artikel worden enkele resultaten van één van de stagnerende deelnemers belicht.

c:vocv:12286

[Het Taalonderwijs Nederlands Onderzocht. Wat leert de HTNO-databank ons over het NT2-volwassenenonderwijs](#)

[auteur] Kuiken, F.. - 2014.

In: Les. - Jrg. 32 (2014), nr. 191 ; p. 24-27

Op de website van de Nederlandse Taalunie is sinds enkele jaren de HTNO-databank beschikbaar. HTNO staat voor 'Het Taalonderwijs Nederlands Onderzocht'. In de HTNO-databank zijn samenvattingen van empirisch onderzoek naar het taalonderwijs Nederlands opgenomen vanaf 1969 tot nu. De databank biedt iedereen die betrokken is bij het onderwijs Nederlands de mogelijkheid om resultaten van wetenschappelijk onderzoek te raadplegen en daarvan gebruik te maken voor de onderwijspraktijk. Op die manier fungeert de databank als brug tussen onderzoek en praktijk. Wat leert de HTNO-databank ons over het NT2-volwassenenonderwijs?

Een beschouwing door Folkert Kuiken, hoogleraar NT2 aan de Universiteit van Amsterdam

c:vocv:10952

[Informeel leren in het formele volwassenenonderwijs : exploratief onderzoek naar ervaringen van laaggeschoolde deelnemers](#)

[auteur] Peeters, Jeltsen. - Brussel : Vrije Universiteit, 2010. - 92 p.

Master in de Sociaal Agogische Wetenschappen

Informeel leren maakt deel uit van levenslang leren. Inzicht in informeel leren dringt zich op om een balans met formeel leren te bereiken. We zoeken dit inzicht en bekijken de rol van het informeel leren in één opleiding binnen het volwassenenonderwijs via 15 semi gestructureerde diepte interviews met cursisten. Uit de resultaten blijkt dat

informeel leren in deze opleiding de missie van het volwassenenonderwijs helpt bereiken door enerzijds het behalen van studiebewijzen mee te bevorderen en anderzijds resultaten te bereiken voor zowel het persoonlijk, maatschappelijk, educatief als professioneel functioneren. De onderzoeksgegevens legitimeren de aandacht voor informeel leren in het volwassenenonderwijs zowel vanuit dit onderwijs zelf, de cursist als de bredere maatschappij.

[c:vocv:10305](#)

Is het wat je weet, of is het wie je kent ? - een literatuurstudie naar de relatie tussen sociaal kapitaal, levenslang leren en werken

[auteur] Knipprath, Heidi ; [auteur] De Rick, Katleen. - Leuven : Steunpunt SSL, onderzoeksdomein, 2011. - 80 p.

SSL-rapport nr. SSL/OD2/2010.22

In dit rapport bespreken we eerst de resultaten van onze literatuurstudie naar sociaal kapitaal, levenslang leren en de relatie tussen sociaal kapitaal en levenslang leren. In hoofdstuk één en in hoofdstuk twee komen de definitie, bronnen of determinanten en de effecten van respectievelijk sociaal kapitaal en levenslang leren aan bod. Vervolgens kijken we in hoofdstuk drie naar de relatie die gelegd wordt in de onderzoeksliteratuur tussen sociaal kapitaal en levenslang leren. In hoofdstuk vier integreren we de bevindingen van de eerste drie hoofdstukken in nieuwe modellen en bespreken we met welke databestanden de variabelen van deze modellen geoperationaliseerd kunnen worden. In hoofdstuk vijf bespreken en vatten we samen de lessen die we hebben getrokken uit de literatuurstudie: waarmee moeten we rekening houden in later onderzoek naar de effecten van levenslang leren op werkgerelateerde uitkomsten, bij laaggeschoolden?

[c:vocv:11411](#)

KIK - Kansengroepen in kaart : laaggeschoolden op de Vlaamse Arbeidsmarkt

- Brussel : VDAB studiedienst.

In: <http://www.vdab.be/trends/kik/>

Met Kansengroepen in kaart (KIK) rapporteert de Studiedienst van VDAB zesmaandelijks over de verschillende kansengroepen op de Vlaamse arbeidsmarkt.

[c:vocv:5869](#)

Leerwinst als kwaliteitsindicator: een haalbare kaart of een brug te ver?

[auteur] Ver Eecke, Els. - ISSN 1373-34318 - 2003.

In: Impuls voor onderwijsbegeleiding. - Jrg. 34 (2004), nr. 3, p. 149-163

Uit dit artikel blijkt dat Vlaanderen nog een hele weg heeft af te leggen als het over meten van leerprestaties en vorderingen van leerlingen gaat. Bestaande instrumenten die de vooruitgang en de leerwinst van een leerling in kaart brengen, kunnen ondanks hun beperkingen de leerkrachten, de scholen en de overheid al heel wat objectieve informatie verschaffen.

[c:vocv:11989](#)

Leren werkt !

In: <http://www.lerenwerkt.org/>

Een de samenwerking tussen het volwassenenonderwijs en de VDAB. LerenWerkt is het resultaat van een intensieve samenwerking tussen VDAB, L4-Volwassenenonderwijs vzw en de centra voor volwassenenonderwijs en basiseducatie in het arrondissement Leuven.

c:vocv:13003

Leren Werkt ! Een nieuwe tweedekansleerweg voor laaggeschoolde werkzoekenden

[auteur] De Hertogh, Carolien ; [auteur] Peeters, Kurt ; [auteur] Tratsaert, Pieter. - Brussel : VDAB, 2014 ; Leren Werkt!, 2014. - 137 p.

Deze instrumenten kwamen tot stand in het kader van een Innovatieproject met steun van het Europees Sociaal Fonds

Leren Werkt! is het resultaat van een intensieve samenwerking tussen VDAB, L4-Volwassenenonderwijs vzw en de Centra voor Volwassenenonderwijs en Basiseducatie in het arrondissement Leuven.

Deze instrumenten zijn gebonden aan de verbetering van een dienstverlening. Om ervoor te zorgen dat een laaggeschoolde werkzoekende op 1 jaar tijd een diploma secundair onderwijs kan halen tijdens een beroepsopleiding bij VDAB, moet een nieuwe tweedekansleerweg gerealiseerd worden, waarmee VDAB en het volwassenenonderwijs:

- in de geest van de Vlaamse Kwalificatiestructuur beroepsopleidingen van VDAB verbinden met opleidingsprofielen en CVO zodat ze gecertificeerd worden,
- aan deze gecertificeerde beroepsopleidingen Aanvullende Algemene Vorming koppelen zodat cursisten een diploma kunnen halen,
- gezien de intensiteit van het volledige opleidingstraject en het profiel van de cursisten leerondersteuning voorzien, en
- door een goede screening en oriëntatie, cursisten toeleiden naar het meest passende opleidingstraject.

Leren Werkt! ontwikkelt volgende instrumenten om bovenstaande dienstverlening te optimaliseren en te verbeteren: - een procesbeschrijving van de vergelijking, afstemming en aanpassing van beroepsspecifieke opleidingen, - een aangepast aanbod leerondersteuning ontwikkelen door twee bestaande methodieken aan elkaar te koppelen:

- het Open Leercentrum en de G-coach,
- een gestandaardiseerde procedure om de instapvoorwaarden te bepalen en te controleren, en cursisten toe te leiden naar alternatieve opleidingstrajecten,
- vorming voor consultants en toeleiders aan de hand van casusmanagement, en
- een trajectopvolgsysteem voor de opleidingspartners.

Daarnaast is ook een Voortraject Industrie voor anderstaligen ontwikkeld. Dit is een opleiding van 5 maanden die vooraf gaat aan de TKO-opleiding industrie, met nadruk op NT2. Via een actieve disseminatiestrategie en community of practice, worden deze instrumenten en ervaringen duurzaam verankerd in het reguliere beleid en in andere regio's.

c:vocv:8639

Meer dan een taalachterstand : coaching in de privéles Nt2

[auteur] Gastelaars, G.. - ISSN 1381-8201 - 2010.

In: Les. - Jrg. 28 (2010), nr. 163 ; p. 24-27

Tijdens een privé-traject Nt2 blijkt vaak meer aan de hand dan een taalachterstand. Cursisten met een hiaat in hun taalvaardigheid functioneren niet voldoende op hun werk en/of komen

hierdoor niet hogerop. In de lessen worden soms weerstanden of belemmeringen zichtbaar die van invloed kunnen zijn op het leerproces. Om dergelijke signalen bespreekbaar te maken kunnen vaardigheden op het gebied van coaching helpen. In dit artikel geeft de auteur algemene informatie over coachingsvaardigheden en bespreekt ze haar ervaringen met coachen in de privéles aan de hand van twee casussen.

[c:vocv:11562](#)

[Modularisering en ongekwalificeerd schoolverlaten](#)

[auteur] Samyn, Daniël. - ISSN 1373-34318 - 2013.

In: Impuls voor onderwijsbegeleiding. - Jrg. 43 (2013), nr. 3, p. 158-167

Modularisering kan een krachtig wapen zijn in de strijd tegen vroegtijdig schoolverlaten wanneer ze ingebed is in een ruimere waaier van maatregelen met als bedoeling elke jongere zo ver mogelijk te brengen op basis van zijn of haar mogelijkheden. Het in de praktijk omzetten van nieuwe inzichten in verband met leren en evalueren, aandacht hebben voor het gebruik van nieuwe didactieken, het veralgemeend invoeren van effectief en reëel werkplekleren, het scheppen van een modern aanbod dat beantwoordt aan de noden en wensen van de jongeren en de beroepswereld, een degelijke trajectbegeleiding van alle jongeren en het inbedden van voldoende loopbaanleren (veel ruimer dan de schoolloopbaan), moeten de jongeren in een nieuw aantrekkelijk, zinvol en relevant onderwijslandschap plaatsen.

Een dergelijke aanpak van het arbeidsmarktgerichte onderwijs zal uiteraard een kost hebben. Uit de evaluatie van het experiment bleek heel duidelijk dat de schoolteams die bij het experiment waren betrokken, heel positief waren over de effecten van het experiment op de resultaten van de jongeren.

[c:vocv:6142](#)

[Motivatie, participatie en levenslang leren](#)

[auteur] De Winter, Kathy. - ISSN 0779-94924 - 2005.

In: Van A tot Z. - Jrg. 13 (2005), nr. 1 (januari, februari, maart), p. 4

Eind januari organiseerde Erdi, het netwerk van Europese onderzoeks- en ontwikkelingscentra voor de volwasseneneducatie, in Bonn een conferentie over de thema's motivatie en participatie. Over dit thema is al veel onderzoek verricht, maar de ultieme verklaring waarom sommige volwassenen wel een cursus volgen en andere niet, bestaat wellicht niet. Motivatie is immers een complexe materie met veel beïnvloedende factoren.

[c:vocv:11773](#)

[NODO+ Vdab](#)

In: <https://sites.google.com/a/vdab.be/nodotaalcoaching/home>

Taalcoaching voor beroepsopleidingen met laagtaalvaardige cursisten. Voor de cursist, maar ook voor de vakdocent: nog een plus. In de toolbox van NodO+ zit een verzameling van taalacties en opvolgtools voor praktijkvakken, theorielessen en stage. Kortom: Nederlands op de Opleidingsvloer. Lange instructies begrijpen én geven, groepswork maken én organiseren, testen afleggen én opstellen: we maken werk van taalgericht vakonderwijs. Een NodO+ expert van de VDAB leidt in enkele maanden jullie eigen taalcoach op. Zo blijft NodO+ een vaste waarde in jullie centrum. De 4 centrale rollen van NodO+: de vakdocent, de cursist, de NodO-expert en de taalcoach.

c:vocv:13051

OP(-)MAAT. Een onderzoek naar de behoeftedekkendheid en de behoeftegerichtheid van het NT2-aanbod in Vlaanderen

[auteur] De Niel, Heidi ; [auteur] Devlieger, Mieke ; [auteur] Lambrechts, Dirk ; [auteur] Mertens, Els ; [auteur] Meulewaeter, Marjan ; [auteur] Steverlynck, Carine ; [auteur] Van Nooten, Marie-Rose. - Brussel : Vlaamse Overheid, Onderwijs inspectie,2016. - 414 p.

Nederlands leren en spreken is een essentieel middel tot integratie in de Vlaamse maatschappij. De Vlaamse Regering wil het aanbod Nederlands als tweede taal (NT2) beter afstemmen op de noden, zowel inzake kwaliteit als kwantiteit, zowel voor verplichte inburgeraars als voor wie vrijwillig Nederlands wil leren.

Om inburgeraars zo snel als mogelijk te laten deelnemen aan het sociale en economische leven, is er nood aan meer gecombineerde leertrajecten, aan een aanbod tijdens vakanties, weekends en avonden, in functie van de behoeften en de competenties van de NT2-cursisten en met voldoende geografische spreiding.

Het rapport brengt een accuraat en objectief beeld van de noden van de cursisten en de afstemming van het NT2-aanbod op die noden en kan als basis dienen voor het uitwerken van beleidsmaatregelen in samenspraak tussen de beleidsdomeinen Onderwijs en Vorming en Integratie en Inburgering en het NT2-veld.

c:vocv:13329

OP(-)maat - Een onderzoek naar de behoeftedekkendheid en de behoeftegerichtheid van het Nt2-aanbod in Vlaanderen

[auteur] Steverlynck, Carine. - ISSN 1381-8201 - 2016.

In: Les. - Jrg. 34 (2016), nr. 199 ; p. 22-25

Dekt het Nt2-cursusaanbod in Vlaanderen de behoeften? Sluit het bestaande aanbod aan op de (individuele) behoeften van de cursisten? En als het huidige aanbod onvoldoende aansluit bij de behoeften, waar liggen dan de knelpunten en hoe kan die kloof worden gedicht op korte en langere termijn? Dit waren de onderzoeksvragen waarop het team Geletterdheid, Inburgering/Integratie en Anderstaligheid (GIA) van de Vlaamse onderwijsinspectie een antwoord wilde vinden.

Het onderzoek naar de behoeftedekkendheid en behoeftegerichtheid van het Nt2-aanbod in Vlaanderen vond plaats van augustus 2015 tot januari 2016.

c:vocv:6340

Op weg naar werk : een voorbeeldmatige uitwerking van een traject Professionele Redzaamheid Ongekwalficeerd voor oud- en nieuwkomers + bijlagen

[auteur] den Exter, Hilde ; [auteur] Huisman, Joke ; [auteur] Leenders, Els ; [auteur] Breed, Monic. - ISBN 90-329-2203-3 - Enschede : Stichting voor Leerplanontwikkeling (SLO), 2005. - 65 p.

De invulling van trajecten Professionele Redzaamheid Ongekwalficeerd (PR-o) staat sinds twee jaar in de schijnwerpers. De Bedrijfstakgroep Educatie heeft aangegeven dat ROC's geholpen kunnen zijn met een uitgewerkt voorbeeld van een traject. Een goed voorbeeld kan de ROC's ondersteunen bij het ontwikkelen van competentiegerichte trajecten die concreet toeleiden naar werk. "Op weg naar werk: Een voorbeeldmatige uitwerking van een traject Professionele Redzaamheid Ongekwalficeerd voor oud- en nieuwkomers" is tot stand gekomen door een vruchtbare samenwerking tussen SLO en Cinop.

Inzet van beide instellingen was hun expertise en hun ervaring met dergelijke projecten. Daarnaast zijn ROC Midden Twente en ROC Midden Nederland bij de ontwikkeling van het traject betrokken geweest; zij hebben met name naar de praktische uitvoerbaarheid van de voorstellen gekeken. Het document is bestemd voor verschillende doelgroepen. Binnen de ROC's kan het van nut zijn voor coördinatoren, ontwikkelaars van trajecten PR-O, docenten PR-O en materiaalontwikkelaars. Maar ook voor medewerkers van

instanties die werkzoekenden begeleiden die mogelijk voor een traject PR-O in aanmerking komen, biedt het document inzicht in wat zij als opdrachtgever/afnemer van een dergelijk traject kunnen verwachten.

Het doel van deze voorbeeldmatige uitwerking is het opleiden van werkzoekende laagopgeleide anderstalige nieuwkomers en oudkomers, zodat zij in staat zijn om te functioneren op de arbeidsmarkt in laaggeschoold werk. In dit document wordt een voorbeeld geschetst van een educatietraject waarmee dit doel behaald kan worden. + Bijlage met aandachtspunten voor een traject Professionele Redzaamheid Ongekwalficeerd voor zeer laag opgeleiden bij: Op weg naar werk. Een voorbeeldmatige uitwerking van een traject Professionele Redzaamheid Ongekwalficeerd voor oud- en nieuwkomers in Educatie.

[c:vocv:13024](#)

[Opleiden en leren van laaggeschoolden in Nederland](#)

[auteur] Jansen, Sonja ; [auteur] Huisman, Tonny. - s-Hertogenbosch : CINOP, 2004. - 98 p.

Dit rapport is een brondocument met de feiten en cijfers die in de periode van oktober 2003 tot februari 2004 bekend zijn over het opleiden en leren van laaggeschoolden in Nederland. In de OECD studie is de doelgroep van deze studie omschreven als volwassenen van 25-64 jaar die niet in het bezit zijn van een startkwalificatie en die bovendien het initieel (dag-)onderwijs verlaten hebben. Er worden vier contexten onderscheiden waarin laaggeschoolde volwassenen leren:

- Verplichte leertrajecten voor werk en inburgering;
- Leren voor werk;
- Leren met betrekking tot sociale cohesie;
- Leren voor persoonlijke ontwikkeling.

[c:vocv:7727](#)

[Project Geletterdheid beschrijving van geïntegreerde of duale trajecten in samenwerking tussen CVO en CBE \(intern document\)](#)

- cvo de oranjerie, cbe Hageland, 2008. - 8 p.

Een van de vragen aan de projectpartners was de beschrijving van geïntegreerde of duale trajecten die als samenwerkingsverband tussen een CVO en een CBE kunnen worden georganiseerd. De projectpartners vertrokken voor geïntegreerde trajecten van volgende definitie: In een geïntegreerd opleidingstraject combineert de cursist het leren van een bepaald beroep of het deelnemen aan een opleidingstraject met het verwerven van de basiscompetenties taal, wiskunde en ICT die nodig zijn om te slagen in een bepaalde opleiding.

[c:vocv:7725](#)

[Project Geletterdheid CBE en CVO naar een model voor samenwerking \(intern document\)](#)

- cvo de oranjerie, cbe Hageland, 2008. - 5 p.

Het Centrum voor Basiseducatie Hageland en het CVO de Oranjerie hebben de kans gekregen om gedurende drie jaar te experimenteren in een project. Het project in opdracht van de overheid startte in september 2005 en werd afgerond op 31 augustus 2008. Het project heeft in de loop van deze drie jaar geleid tot een aantal inspirerende vormen van samenwerking. De aanzet werd gegeven met de opening van de Piazza in Diest in juni 2005: het eerste gemeenschappelijk open leercentrum in Vlaanderen in beheer van een CBE en een CVO. Waarom samenwerken.

Duizenden volwassenen besluiten elk jaar om zich bij te scholen. Zij doen dat om maatschappelijk vooruit te geraken, om bakens te verzetten, om meer te kunnen en te kennen. Zij kunnen hiervoor terecht bij tal van instellingen en organisaties. Voor velen blijft het succes echter beperkt. Door omstandigheden zetten zij hun leertraject

vroegtijdig stop. Voldoende begeleiding, zorgvuldige oriëntering en vooral overleg en samenwerking tussen de opleidingsinstellingen kunnen leiden tot groter succes. Leerprocessen in het volwassenenonderwijs kunnen gezien worden als een continuüm. Verworven kennis en vaardigheden kunnen benut worden om verdere doelen te bereiken.

Voor volwassenen met weinig leervaardigheden zijn specifieke inspanningen nodig om hen te informeren over het opleidingsaanbod, om hen te laten starten, te begeleiden, verder te oriënteren en het geleerde te consolideren. In de organisatie van volwassenenonderwijs is het nodig om voor deze doelgroepen specifieke acties te ondernemen.

[c:vocv:7728](#)

[Project Geletterdheid detectie van leerhinder cursistvolgiche \(intern document\)](#)

- cvo de oranjerie, cbe Hageland, 2008. - 24 p.

Trajectbegeleiding is in het onderwijs een niet te missen schakel in het leerproces van iedere cursist. Hier wordt de leerweg uitgestippeld op maat van elk individu, rekening houdend met zijn capaciteiten en mogelijkheden, met eerder of elders verworven competenties en kwalificaties.

In het Project Geletterdheid werd drie jaar lang geëxperimenteerd, uitgebouwd en verbeterd, om ook fragiele leerders zo goed mogelijk te plaatsen, te ondersteunen en te begeleiden op weg naar het bereiken van hun leerdoelen. Het is net deze doelgroep die niet aan een opleiding begint, onderweg afhaakt of niet doorstroomt naar een vervolgcursus.

Het uitbouwen van een open leercentrum en vooral van cursistenbegeleiding maakte dat kwetsbare leerders zich gesteund voelen in moeilijke periodes tijdens het afleggen van hun leerweg. Gaandeweg kreeg deze begeleiding meer vorm en structuur.

Belangrijk in de trajectbegeleiding van cursisten in het volwassenenonderwijs is het tijdig ontdekken, aanpakken en opvolgen van factoren die het leren bemoeilijken. Deze kunnen immers leiden tot leerhinder, moeilijkheden tijdens de leerweg of stopzetten van het leerproces. Hoe vroeger deze factoren worden ontdekt, hoe sneller acties kunnen worden ondernomen om achterstand of afhaken te vermijden.

[c:vocv:6863](#)

[Project geletterdheid : Geletterdheid als sleutel tot verder leren. Jaarrapport. Projectjaar 2005-06](#)

- 2006. - 122 p.

Dit is het jaarrapport 2005-2006 van het experimenteel project Brug tussen Centrum Volwassenenonderwijs en Centrum Basiseducatie Geletterdheid als sleutel tot verder leren . De interne stuurgroep: - Lut Lippeveld directeur CVO De Oranjerie - Tine Vanreusel coördinator van CBE Hageland - Ben Naten adjunct-directeur CVO De Oranjerie - Katja Scheel onderzoeker van het project - Veerle Bammens cursistenbegeleider van het project

[c:vocv:7726](#)

[Project Geletterdheid Piazza een open leercentrum voor volwassenen \(intern document\)](#)

- cvo de oranjerie, cbe Hageland, 2008. - 46 p.

[c:vocv:7724](#)

[Project Geletterdheid screenen en plaatsen van cursisten ICT in een passend leertraject \(intern document\)](#)

- cvo de oranjerie, cbe Hageland, 2008. - 25 p.

Het adequaat kunnen screenen van basiscompetenties en geletterdheidsvaardigheden vóór de start van een opleiding met als doel een initiële oriëntering van de kandidaat-cursisten onafhankelijk van hun scholingsgraad was een belangrijke doelstelling in het project geletterdheid. Namelijk omdat cursisten ondanks hun lage scholingsgraad bijvoorbeeld door beroepservaring of nascholing een voldoende hoog geletterdheidsniveau zouden kunnen bereiken, en andersom mensen met een hoger scholingsgraad voor bepaalde opleidingen zoals bijvoorbeeld ICT-initiatie of de startercursussen Engels en Frans de basiscompetenties kunnen missen. Tijdens het project werden verschillende procedures uitgewerkt voor de modules Initiatie in de informatica omdat deze modules in beide centra werden ingericht en hier in beide centra een erg heterogene groep wat betreft basiscompetenties vertegenwoordigd was.

[c:vocv:11200](#)

[Project Leren werkt](#)

In: Slinger. - Jrg. 17 (2012) nr. 5 , p. 9

In Vlaanderen zijn heel wat werkzoekenden laaggeschoold. Van de werkzoekenden in de regio Leuven heeft ruim 43% geen secundair diploma. Dit bemoeilijkt hun positie op de arbeidsmarkt waardoor zij ook minder snel werk vinden. Een intensieve samenwerking tussen VDAB, L4-Volwassenenonderwijs vzw, 3 centra voor volwassenenonderwijs en het centrum voor basiseducatie, leidde tot het project Leren Werkt!

SLN licht hieronder kort toe.

[c:vocv:10393](#)

[Een project van CBE Open School Antwerpen, Inloopteam Pothoek, OCMW Antwerpen : Taalbubbels](#)

- Gent : Federatie CBE, 2011. - 12 p.

Een basiscursus Nederlands wordt opgezet voor anderstalige laaggeschoolde moeders met baby's en peuters. Deze taallessen worden aangeboden binnen de context van de opvoeding van de kinderen. Met het inloopteam als partnerorganisatie kan de cursus in een stimulerende omgeving plaatsvinden en verlaagt de drempel.

Inhoudelijk wordt ook nadruk gelegd op taalontwikkeling en taalstimulering, het belang van thuistaal en het belang van de kleuterschool. Met dit aanbod wordt een combinatie beoogd van leren en doen: taal leren, leren over de kinderen en dit meteen in de praktijk brengen.

[Download hier](#)

[c:vocv:6698](#)

[Project werkzoekenden gescreend op geletterdheid krijgt internationale erkenning](#)

[auteur] Callens, Philippe. - 2005.

In: In : Het VOCB in beeld in ... 2005. - p. 12-13

In december 2005 rondde het VOCB het project "Werkzoekenden gescreend op geletterdheid" af. De werkloosheidsgraad bij laaggeletterden is hoger dan het Vlaamse gemiddelde. Blijkt echter dat de VDAB nauwelijks aandacht heeft voor het geletterdheidsprobleem. Anderzijds heeft de basiseducatie relatief weinig cursisten voor de opleidingen Nederlands moedertaal en wiskunde.

In het Plan Geletterdheid Verhogen werd daarom volgende actie geformuleerd: 'Het VOCB en de VDAB finaliseren onderling een quickscaninstrument voor detectie van

geletterdheidsrisico's bij werkzoekenden en een instrument voor plaatsing in trajecten basiseducatie.' Met middelen van het Europees Sociaal Fonds voerden het VOCB en de VDAB deze actie uit.

[c:vocv:11868](#)

[Schoolverlatersrapport VDAB : Geef je opleiding een STEM](#)

[auteur] Van Hauwermeiren, André ; [auteur] Marin, Lindsey. - ISSN 1379-7034 - 2013.

In: Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WAV. - Jrg. 23 (2013), nr. 4, p. 80-85

In de 26ste studie Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen volgt de VDAB de jongeren die de school verlieten in 2011 een jaar lang op in hun zoektocht naar een eerste job (toestand 30 juni 2012). In 2011 hebben 72 128 jongeren de school verlaten in Vlaanderen. Hoe succesvol de overgang van de school naar de arbeidsmarkt verloopt, wordt gemeten aan de hand van het aandeel schoolverlaters dat na een jaar werkzoekend is (restpercentage).

In dit onderzoek waren een jaar na het verlaten van de school 8 449 jongeren of 11,7% werkzoekend. Gedurende deze opvolgingsperiode had 3,5% geen werkervaring opgedaan. Met deze cijfers over jonge schoolverlaters in de hand, stellen we vast dat jongeren vandaag echt nog wel een toekomst hebben nadat ze de school verlaten. Achter deze algemene conclusie schuilt evenwel een gedifferentieerd verhaal waar we hier dieper op ingaan.

[c:vocv:13221](#)

[Sleutelcompetenties. Bouwstenen voor leren en leven](#)

- Brussel : Federatie basiseducatie, 2016 ; Vocvo vzw, 2016. - 10 p.

In Vlaanderen is nog steeds 1 op 7 volwassenen laaggeletterd (PIAAC, 2013). De opdracht en de uitdaging van de sector Basiseducatie ligt in het versterken van de sleutelcompetenties van cursisten en het terugdringen van de laaggeletterdheid. De cursisten zijn de drijfveer voor onze organisatie. Het zijn volwassenen die verschillende rollen in de samenleving opnemen en ervaringen meebrengen: ze werken, voeden kinderen op, winkelen, bezoeken de dokter, gebruiken het openbaar vervoer ... Maar de samenleving stelt aanzienlijk hoge eisen aan onze laaggeletterde cursisten. Ze krijgen moeilijke brieven van verschillende instanties, moeten tabellen interpreteren, digitale vaardigheden beheersen, De uiteindelijke behoefte van de cursist is om zelfstandig te functioneren in zijn dagelijkse leven. Sleutelcompetenties beheersen is daarvoor een noodzaak. Daarom zijn ze van essentieel belang in onze trajecten. Ze zitten in elke opleiding vervat. Sleutelcompetenties zijn essentieel in Basiseducatie, omdat ze de kern van de visie, de identiteit en de bestaansreden van de sector vertalen in een concrete, na te streven competentieverhoging bij de cursisten.

[Download hier](#)

[c:vocv:7580](#)

[Een soepele overgang naar CVO : doorstroommodule herwerkt](#)

[auteur] Dufrain, Wim ; [auteur] Vanneste, Lien. - Antwerpen : Karel de Grote-Hogeschool (KdG), 2007.

- (Specialisatiedossier Voortgezette lerarenopleiding basiseducatie (VoBe);vol.)

[c:vocv:13400](#)

[Stevig in de Steigers - Iedereen kan coachen !](#)

- 2016.

1 doos ; 1 USB-stick digitale versie van "Stevig in de steigers" - 8 boekjes - post-its klein
- 35-spelkaarten - 1 bord

Coachingsinstrument voor kortgeschoolden. Tot vandaag blijkt coaching vooral weggelegd te zijn voor hoger opgeleide bedienden of kaderleden; voor kortgeschoolde werknemers is het aanbod rond coaching nog erg mager. Daarom ontwikkelde we 'Stevig in de Steigers! Stevig in de Steigers is gebaseerd op de gekende GROW-techniek, en is een speels en laagdrempelig instrument dat bedrijven en organisaties helpt bij het coachen van hun kortgeschoolde medewerkers.

Op een leuke en eenvoudige manier worden interne coaches zoals ploegbazen, werkleiders, meestergasten, teamleiders, HR-medewerkers, ondersteund bij het voeren van coachinggesprekken met hun medewerkers. Het instrument is op maat van iedereen, en vraagt geen specifieke vereisten op vlak van kennis of taalniveau. Noch van de coach, noch van de coachee: Stevig in de Steigers maakt coaching toegankelijk voor iedereen! In opdracht van Vlerick Business School, i.s.m. Wonen en Werken vzw, met de steun van het Europees Sociaal Fonds (ESF) en De Vlaamse Overheid. Aantal spelers - Vanaf 1 speler / Aantal begeleiders - 1 begeleider / Speelduur - 20 - 30 minuten per onderdeel / 3 - 8 weken voor volledig traject.

[c:vocv:11080](#)

[Talenten in het onderwijs een roadmap als reisgids](#)

[auteur] Damen, Hanne ; [auteur] Fonderie, Lise ; [auteur] Janssens, Sofie ; [auteur] Pauwels, Lotte ; [auteur] Vangrieken, Katrien ; [auteur] Vanhaeren, Nine ; [auteur] van Weijnen, Sarah. - 2 de - Leuven : K.U. Leuven, Go4talent, 2012. - 74 p.

In deze roadmap worden drie hoofdstukken uitvoerig besproken die elk gebaseerd zijn op onze literatuurstudie. Het eerste hoofdstuk is een verhaal waarin we je meenemen op reis, met als eindbestemming een talentgerichte benadering in het onderwijs. We vertrekken bij de arbeidsmarkt en merken op dat daar al gesproken wordt over talenten. Uiteindelijk komen we uit bij het onderwijs, dat zich nog maar in mindere mate richt op talenten en voorlopig dus onvoldoende de talententaal spreekt.

Op die manier ontstaat er een vocabulaire kloof tussen de arbeidsmarkt en het onderwijs. In onze reis trachten we deze kloof te dichten door een brug te bouwen die gefundeerd is op Appreciative Inquiry, meer bepaald de waarderende benadering.

De implementatie van een talentgerichte benadering in een waarderende context dient als opstap om deze kloof te overwinnen.

In het kader van Projectonderwijs Arbeidspedagogiek 3e Studiefase PedagogischeWetenschappen Academiejaar 2011-2012

Projectcoach: Natalie Govaerts Praktijkconsulenten: Luc Vandenhoeck, Liesbeth Spanjers.

[c:vocv:11550](#)

[Towards a basic qualification for all in the EU : a social, educational and economic agenda](#)

[auteur] Nicaise, Ides ; [auteur] De Witte, Kristof ; [auteur] Lamote, Carl ; [auteur] Lavrijsen, Jeroen ; [auteur] Van Landeghem, Georges. - Leuven : K.U. Leuven, 2013. - 27 p.

Professor Ides Nicaise stelde de paper Naar een basiskwalificatie voor iedereen in de EU voor. De EU wil tegen 2020 het aantal vroegtijdige schoolverlaters onder de 10% krijgen, daar waar dat percentage in 2010 nog op 15% zat. Tegelijk wil de EU tegen 2020 het aantal armen met 20 miljoen verlagen. Nicaise legt de link tussen de twee: Wie vroegtijdig de schoolbanken verlaat, heeft meer kans om in de armoede terecht te komen. De auteurs stellen dan ook enkele hervormingen voor om het vroegtijdig verlaten van de school te ontmoedigen. Zittenblijven werkt het meest demotiverend en verhoogt het risico dat scholieren het secundair onderwijs verlaten zonder diploma. Hetzelfde geldt voor de systemen die de scholieren al in een heel vroeg stadium in een bepaalde richting duwen of hen op heel jonge leeftijd bepalende keuzes laten maken. Het onderwijssysteem heeft daar dus zeker innovaties nodig. Ook een sterker, beter georganiseerd en attractiever beroepsonderwijs in het hoger secundair kan het vroegtijdig schoolverlaten

tegenaan. Een verhoging van de leerplichtleeftijd is zinvol, maar nog zinvoller is de verplichting om het secundair onderwijs af te werken en de school te verlaten met een diploma, los van de leeftijd. Nicaise maakte nog een kanttekening bij de paper: de voortijdige drop-out uit het onderwijs aanpakken zal slechts op lange termijn een effect hebben op de armoedecijfers. Daarom moet er ook worden geïnvesteerd in volwassenonderwijs (vooral voor de laagst geschoolden), werkgelegenheid en sociale bescherming.

[c:vocv:8961](#)

[Training van laagopgeleiden in Nederland : de rol van economische prikkels en HRM](#)

[auteur] Fouarge, Didier ; [auteur] de Grip, Andries ; [auteur] Schils, Trudie. - ISSN 1379-7034 - 2010.

In: Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WAV. - Jrg. 20 (2004), nr. 2, p. 67-73

Waarom nemen laagopgeleiden minder vaak deel aan training dan hoogopgeleiden? Dit onderzoek laat zien dat het niet komt door verschillen in economische prikkels. Wat wel een rol speelt is een lagere motivatie gerelateerd aan de perceptie van het nut van cursussen, de tijdsinvestering van scholing en examenangst. HRM-instrumenten zoals functioneringsgesprekken en een persoonlijk ontwikkelingsplan worden minder vaak gerapporteerd door laagopgeleide dan door hoogopgeleide werknemers. Beide instrumenten hebben juist een positief effect op de scholingsdeelname van hoogopgeleiden.

[c:vocv:10959](#)

[Traag is anders : methodieken om te werken met anderslerenden binnen basiseducatie](#)

[auteur] Coremans, Marike. - Leuven : Integratiedienst Leuven - Sociale School Heverlee, 2009. - 38 p.

De covaartest is ontwikkeld door het centrum voor schoolpsychologie van de Katholieke Universiteit Leuven. Deze test meet de cognitieve vaardigheden van volwassenen. De covaartest is een door de Vlaamse overheid opgelegd instrument om te bepalen of gealfabetiseerde anderstalige volwassenen met meer dan zeven jaar scholing hun opleiding Nederlands dienen te volgen aan een centrum voor basiseducatie (CBE) of aan een centrum voor volwassenenonderwijs (CVO).

Het HvN in Vlaams-Brabant verwijst de mensen dus door naar het CVO of het CBE, het Talencentrum van het Interfacultair Instituut voor Levende Talen (ILT) of een cursus van de VDAB. Anderstaligen kunnen dus terecht bij een uitgebreid aanbod van verschillende instellingen om Nederlands te leren.

[Download hier](#)

[c:vocv:11564](#)

[Tweedekansonderwijs keert kansen definitief](#)

[auteur] Van Bunderen, Gert ; [auteur] Raes, Annelies ; [auteur] Mahieu, Paul ; [auteur] De Win, Inge ; [auteur] de Lathouwers, Mieke. - ISSN 1373-34318 - 2013.

In: Impuls voor onderwijsbegeleiding. - Jrg. 43 (2013), nr. 4, p. 188-194

Deze bijdrage vat de belangrijkste resultaten samen van het onderzoek naar de effecten na afstuderen in het tweedekansonderwijs (studiegebied algemene vorming). Veranderingen op het gebied van educatieve, professionele en sociale redzaamheid werden nagegaan door afgestudeerden gerichte vragen voor te leggen. Aangezien een groep cursisten zowel in 2007 als in 2012 bevraagd werd, kan uitspraak gedaan worden over zowel de korte- als langetermijneffecten.

[c:vocv:11972](#)

[VDAB - competent](#)

In: <https://www.vdab.be/competent>

De beroependatabank Competent is een databank met meer dan 500 beroepenfiches.

[c:vocv:9313](#)

[Veranderingen in de baankansen van laagopgeleiden in Nederland](#)

[auteur] Josten, E.. - ISSN 1379-7034 - 2010.

In: Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WAV. - Jrg. (2010), nr. 4, p. 99-104

Beleidsmakers en politici vrezen al langere tijd dat de arbeidsmarktpositie van laagopgeleiden nog slechter zal worden. Zij verwachten een krimp van de hoeveelheid werk voor deze groep door de voortgaande toepassing van informatietechnologie op de werkplek en de verplaatsing van werk naar lagelonenlanden.

In Nederland zijn deze sombere vooruitzichten tot nu toe niet uitgekomen. Het aantal laaggeschoolde banen is de afgelopen twee decennia stabiel gebleven. De arbeidsmarktpositie van laagopgeleiden is over het geheel genomen iets verbeterd, maar de ontwikkelingen voor mannen en vrouwen zijn anders.

[c:vocv:12434](#)

[Vormen van Nederlands leren door volwassenen in Vlaanderen. Een explorerend onderzoek naar aanbod en samenwerking](#)

[auteur] Pulinx, Reinhilde ; [auteur] De Cuyper, Peter. - Antwerpen : Steunpunt Inburgering en Integratie, 2014. - 73 p.

Het rapport is onderverdeeld in vijf hoofdstukken.

- In een eerste hoofdstuk wordt het onderzoeksopzet en de gehanteerde methodologie toegelicht.
- Een tweede hoofdstuk bevat het analytisch kader waarmee de diverse vormen van leren worden beschreven.
- In een volgend hoofdstuk worden de voornaamste vormen van Nederlands leren die in Vlaanderen aanwezig zijn beschreven en dit met aandacht voor uitvoeringsmodaliteiten, regionale spreiding, samenwerking, knelpunten en randvoorwaarden.
- In een vierde hoofdstuk schetsen we een aantal spanningsvelden op vlak van samenwerking tussen verschillende aanbiedende organisaties.
- Het vijfde en laatste hoofdstuk geeft een overzicht van de geformuleerde beleidsaanbevelingen.

Voorliggend explorerend onderzoek heeft als doel het in kaart brengen van de niet-formele vormen van Nederlands leren voor volwassenen die in Vlaanderen naast het reguliere aanbod zoals dat in het Volwassenenonderwijs worden georganiseerd.

Dit onderzoek tracht een antwoord te geven op volgende vragen:

- Welke niet-formele vormen van Nederlands leren voor volwassenen, naast het reguliere aanbod in het Volwassenenonderwijs, vinden we in Vlaanderen?
- Welke complementariteit/afstemming kan er vastgesteld worden tussen de vormen van Nederlands leren, met inbegrip van het reguliere aanbod in het Volwassenenonderwijs?
- Op welke manier kunnen deze verschillende vormen van Nederlands leren een bijdrage leveren tot het realiseren van de dubbele beleidsdoelstelling van Nederlands leren (taalverwerving Nederlands en sociale integratie)?
- Welke beleidsaanbevelingen kunnen hierover geformuleerd worden?

Deze vragen werden beantwoord via een mixed method approach: literatuurstudie, interviews met actoren uit het werkveld, een online survey bij de reguliere aanbodverstrekkers CBE en CVO en twee focusgroepen eveneens met actoren uit het werkveld.

[c:vocv:8793](#)

[Van bezieling tot beweging : de waarderende benadering toegepast - een praktijkboek voor begeleiders en verantwoordelijken in de sociaal-profit - VUURwerkt met talent toekomst maken](#)

[auteur] Bouwen, Griet. Genk : Stebo, 2007. - 108 p.

Toepassingen: werkzoekenden ; loopbaanadvies ; startende ondernemers ; beroeps- en studiekeuze ; buurtontwikkeling ; personeelsbeleid Organisaties, groepen en personen hebben regelmatig behoefte aan ontwikkeling en verandering.

Vertrekpunten zijn meestal vragen over problemen die men vaststelt.

- Waarom zijn de mensen niet gemotiveerd?
- Waarom is er zoveel stress?
- Waarom begrijpen we elkaar niet goed?
- Waarom vind ik geen werk?
- Waarom ben ik niet gelukkig?

Deze vragen richten haast vanzelf de aandacht naar de problemen. Dat roept weerstand op bij mensen, in plaats van enthousiasme. Precies om daaraan tegemoet te komen, is de waarderende en onderzoekende benadering ontwikkeld.

Centraal in deze methode staat het stellen van goede vragen. Een goede vraag verandert het denken in termen van problemen naar denken in termen van mogelijkheden. In plaats van stressfactoren te onderzoeken, vraagt men naar bezieling.

Vragen naar waarom iemand ongelukkig is, worden omgebogen naar wat iemand gelukkig maakt. Geef toe, de alternatieve vraag boort enthousiasme aan. De waarderende benadering of Appreciative Inquiry (AI) vertrekt dus vanuit positieve ervaringen, dingen die wél werken, die mensen enthousiast maken, vitaliteit geven. De tekorten, die er altijd wel zullen zijn, worden niet weggemoffeld. Ze krijgen alleen niet meer een plek op de eerste rij.

De aandacht gaat in de eerste plaats uit naar de krachten. Dat dient dan als motor om een visie te ontwerpen over wat zou kunnen in de toekomst.

c:vocv:9683

Vuur werkt : met talent toekomst maken

[auteur] Bouwen, Griet ; [auteur] Meeus, Myrielle. - ISBN13 978-90-209-9667-8 Leuven : Lannoo Campus, 2011. - 169 p.

- Waarderen is het nieuwe coachen - Bezieling en talent wakkeren het innerlijke vuur aan dat mensen energie geeft om aan de toekomst te werken. Een glasheldere methode in de vorm van een stappenplan, compleet met hulpvragen en praktische tips.

c:vocv:10416

Vuurwerkt

In: <http://www.vuurwerkt.be/>

Vuurwerkt is een waarderend onderzoekende begeleidingsstijl.

Vuurwerkt vertrekt vanuit het beste dat mensen hebben: hun talent en hun bezieling. Die gebruiken we om een motiverende toekomst te ontwerpen en waar te maken.

Vuurwerkt is een manier om naar de werkelijkheid te kijken en de aandacht te richten op wat mogelijk is. Het is ook een methodisch kader waaruit begeleiders inspiratie kunnen putten. Daarmee kunnen ze een eigen stijl ontwikkelen die vertrekt vanuit de mogelijkheden van mensen, werkt met hun dromen en dan talenten en competenties ontwikkelt om die dromen waar te maken. Vuurwerkt is gebaseerd op de principes en praktijk van Appreciative Inquiry, of het waarderend onderzoek.

Appreciative Inquiry is in essentie een filosofie en methodiek die veel gebruikt wordt in organisatieverandering. Vuurwerkt is de eerste Nederlandstalige toepassing van AI in coaching, bruikbaar in individuele begeleiding en in kleine groepen. De methodiek is uitgewerkt in vier stappen.

c:vocv:13385

Weet je wat ik wil leren ? Efficiënte leervraagdetectie bij laaggeletterden. Deel 1

Productverslag

- Antwerpen : Universiteit Antwerpen, 2016. - 113 p.

Externe opdrachtgever: Vocvo Vlaams ondersteuningscentrum voor het volwassenenonderwijs o.l.v. Bart Horemans

Vocvo heeft vorig werkjaar een onderzoek laten uitvoeren naar leervraagdetectie binnen de centra basiseducatie. Met leervraagdetectie bedoelen we het in kaart brengen van

wat een cursist nu precies wil leren, en waar de cursist het meest nood aan heeft om te kunnen functioneren en participeren in onze maatschappij.

Leervraagdetectiecyclus: Het onderzoek bestaat uit een luik literatuurstudie en een luik praktijkonderzoek in de centra voor basiseducatie. Binnen het onderzoek zijn we gekomen tot een beschrijving van een leervraagdetectiecyclus waarin verschillende kenmerken en aanbevelingen per fase zijn opgenomen. Universiteit Antwerpen: Het onderzoek is uitgevoerd door 6 studenten Opleidings- en onderwijswetenschappen van de Universiteit Antwerpen: Mariana Orozco, Steffi Sassenus, Brita Strzeminski, Erise van de Poele, Kim van Walsem en Ann Van Weert.

[c:vocv:3832](#)

[Zeven vragen over taakgericht onderwijs \(en een poging tot antwoord erop\)](#)

[auteur] Van den Branden, Kris. - ISSN 0770-02086 - 2000.

In: Vonk. - Jrg. 29 (2000), nr. 3 ; p. 3-19

Taakgericht onderwijs is een didactiek die wereldwijd steeds meer wordt besproken en toegepast. Deze aanpak geeft echter ook geregeld aanleiding tot discussies, vooral als het gaat om de concrete toepassing ervan in de klas. In deze bijdrage probeert Kris Van Den Branden een antwoord te formuleren op de meest gehoorde vragen

- (1) is taakgericht onderwijs nu echt zo nieuw?
- (2) waarom toch altijd die omslachtige instructies en ingewikkelde werkvormen?
- (3) kan taakgericht onderwijs ook met laaggeschoolde volwassenen?
- (4) is er plaats voor grammatica binnen taakgericht onderwijs
- (5) wordt er niet teveel van een leerkracht verwacht?
- (6) is taakgericht onderwijs niet typisch een NT2-didactiek?
- (7) is er eigenlijk al enig effect van taakgericht onderwijs waar te nemen?

[c:vocv:7486](#)

[Zorgmap TKO Antwerpen](#)

[auteur] Schelkens, Anita ; [auteur] Vandervelden, Ilse ; [auteur] Van den Eynde, Erna. - [Antwerpen] : TKO, 2006.

Van leermoeilijkheden naar leermogelijkheden In CVO Tweedekansonderwijs Antwerpen volgt een zeer specifiek publiek les: uitsluitend drop-outs uit het secundair onderwijs allen zijn m.a.w. laaggeschoold.

Deze kwetsbare doelgroep heeft nood aan extra zorg. Het is onze belangrijkste doelstelling hun maatschappelijke kansen te keren. Om alle cursisten een gelijke kans te geven het diploma secundair onderwijs in te halen mogen we hen geen gelijke behandeling geven integendeel! Sinds een paar jaar zijn we gestart met het uitwerken van een beleid rond leerproblemen en leerstoornissen.

Een zorgteam, bestaande uit 2 psychologen en een zorgleerkracht, werkten een extra begeleidingssysteem uit rond 4 grote terreinen: leerstoornissen faalangst leren leren en psychosociale zorg. Dit beleid behelst het informeren, begeleiden en ondersteunen van leerkrachten en cursisten met betrekking tot de aangeboden zorg.

Leerkrachten én cursisten worden actief betrokken bij de uitwerking, toepassing, opvolging én bijsturing van wat wordt ontwikkeld.

De digitale informatie in deze zorgmap is dan ook nog volop in ontwikkeling en kan steeds worden aangepast aan nieuwe noden en behoeften, zowel van personeel als cursisten. Toch vinden wij het belangrijk dat wij deze informatie en reeds uitgewerkte materialen ter beschikking kunnen stellen van andere CVO s, die met eenzelfde doelgroep werken. Wij staan echter altijd open voor opmerkingen, nieuwe ideeën en verbeteringen.

Heb je nog vragen?

Contacteer dan onze [infotheekverantwoordelijke](#).

De infotheek is enkel na afspraak te bezoeken. Mail naar ludwine.liefooghe@vocvo.be of bel naar 015 44 65 00 om een afspraak te maken.

[Bibliotheekcatalogus](#)

[Bibliotheekreglement](#)

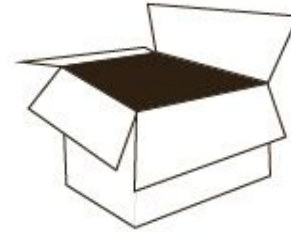
Vocvo
&
Wablieft

...verhuizen!

vanaf **19/12/2016** vind je
ons op volgend adres:

Frederik de Merodestraat 27
2800 Mechelen

Tel: 015 44 65 00

Vocvo-bibliotheek sluit van 5 december 2016 tot 9 januari 2017

- Reservaties via de [Vocvo-webcatalogus](#)
 - digitale documenten kunnen we tijdens de verhuis doorsturen
 - fysieke documenten kunnen we pas uitlenen na 9 januari 2017

Infotheek

e. ludwine.liefooghe@vocvo.be

w. www.vocvo.be

vlaams ondersteuningscentrum voor het volwassenenonderwijs